

СКЛАДАНАЗАЛЕЖНЫЯ СКАЗЫ

З ДАДАНЫМІ ВЫКАЗНІКАВЫМІ ЧАСТКАМІ

Даданай выказнікавай з'яўляецца прэдыкатыўная частка складаназалежнага сказа, якая служыць для выражэння працэсуальных адносін з галоўнай часткай.

Працэсуальныя адносіны паміж галоўнай і даданай выказнікавай часткамі складаназалежнага сказа заўсёды суправаджаюцца дадатковым кваліфікацыйна-ацэначным адценнем. Пры такіх адносінах даданая частка раскрывае канкрэтны змест выказніка галоўнай часткі, выражанага займеннікамі *той, такі* (размоўны *гэтакі*), *усё*. У выніку ўстанаўліваецца або адмаўляецца тоеснасць ці падабенства паміж адпаведнымі з'явамі і паняццямі аб'ектыўнай рэчаіснасці: *Мы не з тых, хто баіцца цяжкасцей* (Я. Маўр). *Музыка была такая, што хацелася стаяць і слухаць* (Б. Мікуліч). *Гэта ўсё, што я хацеў сказаць* (Я. Колас).

Даданая выказнікая частка аб'ядноўваецца з галоўнай часткай складаназалежнага сказа пры дапамозе злучнікаў і злучальных слоў *хто, што, які, як, каб, быццам* і інш.

Злучальнае слова *хто*, злучнік і злучальнае слова *што* ужываюцца для сувязі частак галоўнай і даданай выказнікавай, у якой паведамляецца пра дзеянне (стан) пэўнай асобы ці прадмета: *Таварыш той, хто дапаможа заўсёды ў бядзе* (М. Гарэцкі). *Туман быў такі, што людзі, ідучы, натыкаліся адзін на аднаго* (П. Кавалёў). *Іншае слова такое, што рэха лясное ў яго глыбінях затоена* (А. Звонак). *Недзе там, за родным Бугам сінім, вятры такія, што асушаць слёз патак* (М. Танк).

Сувязь галоўнай і даданай выказнікавай частак, у якой характарызуецца дзеянне (стан) пэўнай асобы ці прадмета, адбываецца пры дапамозе злучальных слоў *які, чый*: *Які госць, такое і частаванне*

(Прыказка). *Дзядзька не такі, чые словы на вецер ляцяць* (С. Баранавых).

Злучнікі і злучальныя словы як, дзе, каб, быццам і іншыя аб'ядноўваюць з галоўнай такую даданую выказнікавую частку, у якой паказваецца спосаб ажыццяўлення дзеяння (стану), пажаданае дзеяння, яго прыблізнае і г. д.: *Выгляд у яго быў такі, як быццам бы ён быў вялікі спецыяліст* (К. Чорны). *Яблыкі з тых, дзе соку шмат* (Б. Мікуліч). *Сцёпка не такі, каб адразу здацца* (Я. Колас).

У складаназалежных сказах даданая выказнікая частка звычайна размяшчаецца пасля галоўнай часткі: *Надвор'е такое, што сэрца радуецца* (Б. Мікуліч). *Ён не такі, каб не сказаць праўды* (С. Грахоўскі). *Адчуванне такое, быццам крылы за спіной выраслі* (Я. Брыль). *Працоўная слава – гэта не тое, што даецца чалавеку адзін раз і назаўсёды* (У. Краўчанка). У тых выпадках, калі прэдыкатыўныя часткі аб'ядноўваюцца злучальнымі словамі які, чый, даданая частка можа знаходзіцца перад галоўнай: *Якое поле, такі і ўраджай* (Прыказка). *Якая сіла, такая і ніва* (Прыказка). Як правіла, такія сказы маюць сталую структуру і надзелены яркай эмацыянальна-экспрэсіўнай афарбоўкай.